

Nr 43

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående vårdbidragen till handikappade barn.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 575 i första kammaren av fru *Hultell* samt nr 719 i andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen må besluta om en ändring av reglerna om vårdbidrag i enlighet med de riktlinjer som i motionen anges samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig lagtext».

Motionerna

I motionerna anföres, att fall förekommit, där konsekvenserna visat sig uppenbart orimliga av den nuvarande lagstiftningen beträffande *vårdbidrag* som enligt lagen om allmän försäkring utgår i form av *invaliditetsersättning*. Som exempel härpå åberopas ett fall, där en gravt invalidiserad pojke, som är född i Sverige av svensk moder och som har indisk fader, ej medgivits vårdbidrag emedan han ej var svensk medborgare. Med stora personliga uppoffringar hade föräldrarna handhaft vården om pojken och därigenom kunnat undvika att taga en dyrbar sjukhusplats i anspråk. Motionärerna anser, att gällande bestämmelser om vårdbidrag bör ändras så att sådant bidrag kan utgå till i Sverige mantalsskrivna utlänningar, såvida det särskilda vårdbehovet för barnet uppkommit vid dess födelse här i riket eller under dess vistelse härstädes.

Gällande bestämmelser m. m.

Allmänt om vårdbidrag

Vid 1964 års riksdag infördes vårdbidrag till vissa i enskilda hem vårdade handikappade barn under 16 år. Bestämmelser härom upptogs bland folkpensionsförmånerna i lagen om allmän försäkring. I lagens 9 kap. 3 § första stycke stadgas: »Försäkrad äger för tid före den månad då han fyller sexton år rätt till vårdbidrag i form av *invaliditetsersättning*, därest han på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte för avsevärd tid och i avsevärd omfattning är i behov av särskild tillsyn och vård. Sådant bidrag må vara begränsat till viss tid.»

Vårdbidragets anknytning till invaliditetsersättningen innebär att bidraget är indexreglerat. Bidraget utgör för år räknat 50 procent av basbeloppet, som f. n. är 5 300 kronor.

Efter 16 års ålder kan för invaliderade försäkrade vilkas arbetsförmåga är varaktigt nedsatt med minst hälften utgå folkpension i form av *förtidspension* jämte *kommunalt bostadstillägg*. Vid kvalificerat vårdbehov kan dessutom *invaliditetstillägg* tillkomma. *Invaliditetsersättning* utgår till vissa försäkrade som ej åtnjuter pension.

Socialpolitiska kommittén utformade i ett betänkande (stencil socialdepartementet 1963:3) reglerna för vårdbidrag. Kommittén uttalade bl. a., att rätten till invaliditetstillägg är beroende av om vederbörande är ur stånd att reda sig själv och på grund härav i kvalificerat behov av hjälp av annan. Kommittén förordade att villkoren för rätt till vårdbidrag i princip borde vara desamma.

Föredragande *departementschefen* yttrade i *proposition nr 94 till 1964 års riksdag* med förslag bl. a. om införande av vårdbidrag.

Invaliditet hos barn innebär stora påfrestningar för barnets föräldrar och fostrare. Vid sidan om oro och ängslan för barnet får de underkasta sig avsevärda uppoffringar, om barnet skall få så god utveckling som dess förutsättningar medger. I de fall då barnet med fördel kan vistas i sitt hem blir den personliga insatsen från vårdarnas sida av utomordentligt stor betydelse för denna utveckling. I vilken utsträckning en sådan insats kan göras är dock till stor del en kostnadsfråga. Det är inte bara så att vårdaren på grund av den tid som måste ägnas åt barnet i motsvarande mån får avstå från arbetsinkomst, som eljest skulle stått att få. Vården kräver ofta också särskilda kostnader i flera hänseenden, inte minst för resor i olika sammanhang. Många gånger kan de krav som ställs på föräldrarna bli så stora, att de måste överlämna barnet för vård på en institution trots att vården hellre borde ha beretts i hemmet.

Mot bakgrunden av det sagda är det angeläget att från statsmakternas sida åtgärder vidtages för att bereda lättnader och stöd för vård av handikappade barn i hemmen. En väg är härvidlag att tillhandahålla service och hjälpmedel av olika slag, såsom också sker. Vid sidan härav bör övervägas att införa kontantstöd i mera generella former.

Andra lagutskottet godtog i sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 41* propositionens förslag.

I *proposition nr 59* till *innevarande års riksdag* har föreslagits bl. a., att vårdbidraget fr. o. m. den 1 juli 1966 skall utgå med 60 procent av basbeloppet.

Utlänningars rättigheter enligt lagen om allmän försäkring

Försäkrade enligt lagen om allmän försäkring är svenska medborgare samt de som utan att vara svenska medborgare är mantalsskrivna i riket. Beträffande förutsättningarna för tilläggs pension gäller speciella bestämmelser.

Att en utlänning anses som försäkrad innebär inte, att han är berättigad till försäkringens alla förmåner eller underkastad försäkringens förpliktelser. Liksom i fråga om svenska medborgare gäller skilda regler för olika slag av förmåner. I vissa hänseenden gäller särskilda regler för utlänningar.

Kungl. Maj:t har fått rätt att träffa överenskommelse (konvention) med främmande makt angående utsträckt tillämpning av lagen om allmän försäkring eller om undantag i vissa fall från vad i lagen är stadgat. Ett flertal sådana konventioner har slutits.

För rätt till svensk *folkpensionsförmån* — såsom sådan räknas *vårdbidrag* — krävs i princip att den försäkrade skall vara *svensk medborgare* och *mantalsskriven i riket*. Detta innebär således en skärpning i förhållande till de allmänna kraven, som gäller i fråga om tillhörigheten till den allmänna försäkringen.

I fråga om *mantalsskrivningskravet* har den modifikationen skett, att om barn, som är svensk medborgare, till följd av sin ålder inte blivit mantalsskrivet här i riket, äger barnet likväl rätt till barnpension och vårdbidrag i form av invaliditetsersättning. Stadgandet är motiverat av att det kan förflyta en lång tid, upp till 14 månader, från födelsen innan ett barn blir mantalsskrivet.

Eftergift från *kravet på svenskt medborgarskap* som förutsättning för rätt till folkpension kan ges endast konventionsvägen (med stöd av 20 kap. 15 § lagen om allmän försäkring). Sådana konventioner har träffats med ett flertal länder. Vidare har Sverige anslutit sig till vissa inom Europarådet träffade avtal om social trygghet m. m. Den omständigheten, att överenskommelse av angivet slag föreligger mellan Sverige och visst annat land, innebär emellertid icke, att medborgare i det senare landet i och med mantalsskrivning här i riket blir likställd med svensk medborgare i fråga om de sociala förmåner, som överenskommelsen avser. Ofta kräves lång tids bosättning och mantalsskrivning i Sverige för att förmånerna skall utgå. Då rätten att erhålla *vårdbidrag* är knuten till barnet och inte till dess föräldrar eller vårdnadshavare synes angivna krav — även om *vårdbidrag* i och för sig omfattas av viss konvention — medföra att bidraget över huvud inte kan utgå eller åtminstone först sedan barnet vistats i vårt land en längre tid. I rättstillämpningen synes emellertid en mera liberal hållning ha intagits i förevarande hänseende. *Försäkringsdomstolen* har nyligen, den 22 mars 1966, avgjort flera mål angående *vårdbidrag*, där fråga var om tolkningen av här åsyftade konventioner. Av domarna må här återgivas följande.

I ett fall (Dnr 570/65) avsåg domen frågan om vårdbidrag till en holländsk medborgare, Helen, som är född den 18 oktober 1959 och alltsedan födelsen varit stadigvarande bosatt i Sverige. I målet upplystes, att Helens fader var holländsk medborgare, att han kom till Sverige år 1952 och att han sedan dess varit bosatt här i riket. Helens moder var svensk medborgare

och född år 1926. Hon hade sedan födelsen varit bosatt i Sverige. *Försäkringsdomstolen* anförde i domen följande.

Försäkringsdomstolen finner i likhet med riksförsäkringsverket, att vårdbidrag i form av invaliditetsersättning kan utgå till Helen endast därest så följer av överenskommelse mellan Sverige och främmande makt.

Domstolen finner vidare att den provisoriska europeiska överenskommelsen om social trygghet vid ålderdom och nedsatt arbetsförmåga samt för efterlevande är tillämplig på invaliditetsersättning enligt nämnda lag, varvid denna ersättning innefattas i de i artikel 1 punkt 1 b) avsedda förmånerna vid nedsatt arbetsförmåga.

Domstolen anser med stöd av grunderna för konventionen att holländskt barn kan tillerkännas vårdbidrag i form av invaliditetsersättning på samma villkor som svensk medborgare, om barnet är stadigvarande bosatt här i landet samt någon av barnets föräldrar, som stadigvarande sammanbor med barnet, uppfyller de i artikel 2 punkt 1 b) angivna tidsvillkoren.

Helen var vid tidpunkten för ansökningen om vårdbidrag stadigvarande bosatt här i landet. Hennes moder har efter det hon uppnått 20 års ålder uppehållit sig i Sverige sammanlagt minst 15 år och har varit stadigvarande bosatt här i landet oavbrutet minst fem år omedelbart före ansökan om vårdbidrag till Helen. Helen, som stadigvarande sammanbor med sin moder, är på grund härav enligt konventionen berättigad till vårdbidrag under samma förutsättningar som svensk medborgare. Domstolen visar därför, med upphävande av riksförsäkringsverkets och försäkringskassans beslut, målet åter till kassan för erforderlig handläggning.

I ett annat fall (Dnr 574/65) avsåg domen frågan om vårdbidrag till en italiensk medborgare, Anne-Sophie, som är född den 12 oktober 1961. Även fadern var italiensk medborgare. Modern var däremot svensk medborgare sedan födelsen. Hon hade tidigare varit förvärvsarbetande samt hade varit mantalsskriven i Sverige i vart fall sedan 1955. Anne-Sophies fader hade vistats i Sverige omkring två månader år 1959, omkring sex månader år 1960, omkring tre månader år 1961 och omkring fyra månader år 1962. Under denna tid hade modern omkring sex månader varje år varit i Sverige. Sedan september 1963 hade familjen varit bosatt i Sverige. *Försäkringsdomstolen* anförde följande.

Försäkringsdomstolen finner i likhet med riksförsäkringsverket att vårdbidrag i form av invaliditetsersättning kan utgå till Anne-Sophie endast därest så följer av överenskommelse mellan Sverige och främmande makt.

Domstolen finner vidare att konventionen mellan Sverige och Italien rörande social trygghet är tillämplig på vårdbidrag, därvid sådant bidrag skall anses såsom invalidpension.

Vårdbidrag bör på samma villkor som för svensk medborgare utgå om barnet eller någon av dess föräldrar, som stadigvarande sammanbor med barnet, uppfyller de i nämnda konvention angivna villkoren för invalidpensionsförmån.

Anne-Sophies moder uppfyller, såvitt framgår av utredningen i målet, det i artikel 6 i konventionen angivna villkoret att ha varit bosatt och mantalsskriven i Sverige sammanlagt minst fem år och efter sista ankomsten till

Sverige under minst ett år varit i stånd att utöva normal förvärvsverksamhet. Anne-Sophie, som stadigvarande sammanbor med modern, är därför berättigad till vårdbidrag under samma förutsättningar som svensk medborgare. På grund härav visar domstolen — med upphävande av riksförsäkringsverkets och försäkringskassans beslut — målet åter till kassan för erforderlig handläggning.

I fråga om motiveringen hade tre av domstolens ledamöter viss avvikande mening.

Utskottet

Enligt lagen om allmän försäkring utgår vårdbidrag i form av invaliditetsersättning till i enskilda hem vårdade barn under 16 år som på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte för avsevärd tid och i avsevärd omfattning är i behov av särskild tillsyn och vård. Bidraget utgör för närvarande 50 procent av basbeloppet. Vårdbidraget är en folkpensionsförmån. För att sådan skall utgå krävs i princip att den försäkrade är svensk medborgare och mantalsskriven i riket. Kravet på svenskt medborgarskap efterges endast i de fall då överenskommelse i saken finns mellan Sverige och annat land.

I förevarande motioner yrkas ändring av reglerna om vårdbidrag så att sådant bidrag kan utgå även till i Sverige mantalsskrivna utlänningar om det särskilda vårdbehovet för barnet uppkommit vid dess födelse här i riket eller under dess vistelse härstädes.

Enligt utskottets mening talar beaktansvärda skäl för motionärernas önskemål om en uppmjukning i vissa fall av det absoluta kravet på svenskt medborgarskap som villkor för erhållande av vårdbidrag. Om svensk kvinna gifter sig med en man av annan nationalitet erhåller enligt gällande medborgarskapsregler makarnas barn ofta faderns medborgarskap. Frågan om möjligheterna att låta vårdbidrag utgå även i dylika fall, där någon av föräldrarna har stark anknytning till vårt land, synes i lämpligt sammanhang böra bli föremål för närmare övervägande. Vad utskottet anfört torde böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Under hänvisning till vad sålunda upptagits får utskottet hemställa,

1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 575 och II: 719, måtte såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört; samt

2) att motionerna, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1966

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herr Strand, fru Carlqvist, fru Hamrin-Thorell, herrar Kaijser, Lars Larsson*, fru Nilsson, herrar Eric Carlsson och Edström;

från andra kammaren: herr Anderson i Sundsvall, fru Ekendahl*, herrar Gustavsson i Alvesta, Bengtsson i Varberg*, fröken Sandell, herrar Johansson i Södertälje, Ringaby* och Jonsson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.